

БОЖИДАР БОЖИЛОВ

ЕХОТО НА ОКТОМВРИ В БЪЛГАРСКАТА ПОЕЗИЯ

По основната си насоченост нашата поезия е била предимно реалистична. Следвайки традиционните линии на развитие, линии, дълбоко-демократични и с активно отношение към събитията, тя дори и когато е попадала за известен исторически период под влиянието на такива школи като символизма например, пак не загубва, погледната в цялост, връзката си с действителността, взета, разбира се, в широкия смисъл на думата.

Но особено определено и вече с нови цели и задачи се отстсява прогресивната линия в поезията ни с възникването на социалистическо-реалистичната ни литература. Тя се противопостави рязко и определено на антиреалистичните и упадъчни течения у нас. Нейната тематика извираше из живота, из борбите на работническата класа и на народа. Затова няма нищо чудно, че едно такова епохално събитие като Великата октомврийска социалистическа революция отекна скоро след извършването ѝ в строфи, написани на български език.

Още със зараждането на нашето революционно работническо движение в края на миналото столетие то намери в лицето на Д. И. Полянов своя вдъхновен певец, който тогава и написа своите най-значителни работи, обезсмъртили го в съзнанието на народа. През 20-те години Д. И. Полянов е вече поет, повече от две десетилетия очакващ разгрома на капитализма, сражавал се и продължаващ да се сражава с перото си за светлото дело на революцията. Неговите най-ярки творби като „Срутените кумири“, „Стрелочник“, „Дървото на смъртта“ са публицистично-агитационни, с художествена сила, сблъхнати от романтиката на младото социалистическо движение, наситени с предчувствие за настъпващия исторически прелом.

Напълно естествено е, че именно Д. И. Полянов пръв приветствува с поетично слово знамето, което се развя над Смолни, че ветеранът на социалистическата поезия у нас стана пръв певец на Октомврийската революция и бранител от хулите на враговете ѝ.

През 1921 г. Д. И. Полянов публикува стихотворението си „Звезда на революцията“. Това е първото негово стихотворение, в което се говори за революцията свършено конкретно, направо. Първите шест куплета са възхвала на героите от революциите, предшествували октомврийската буря. По свой любим прийом Д. И. Полянов прославя Спартак, Дантон, лионските тъкачи, дейците на Парижката комуна, революционерите от 1905 година и гласът му се извисява в победен акорд, когато изгрява. . .

най-сетне Октомврийското светило,
най-светлото от всички светила,
огромно, ярко, слънце озарило
земята на вековните тегла. . .

Свързан здраво с партията на българските трудещи се, нашият пролетарски поет правилно оценява значението на Октомврийската революция. Неговите думи „най-светлото от всички светила“, изречени за нея, са думи, които могат да бъдат прочетени по страниците на тогавашния наш партиен печат, които са били издигани в резолюциите, гласувани по митинги и събрания, свиквани в защита на руските другари. Д. И. Полянов окриля тия слова, прави ги силни и поетични. Най-характерното за това стихотворение е, че във финалната строфа поетът говори „за утрешни победи“, той не гледа на революцията като на нещо статично, завършено, а вярва в нейния победен ход, в нейното утре.

От този момент в животрептящото творчество на Д. И. Полянов се зареждат десетки стихотворения, посветени на революцията. Но това не са високопарни панигерици или натруфени оди. Революционният поет знае, че най-добре ще слави революцията, когато служи на нейното дело, когато я брани от враговете ѝ. Затова неговото второ стихотворение, написано през 1921 г. носи заглавието „На помощ“. Призракът на глада, разразил се над Поволжието, застрашава делото на работниците и селяните. Заедно с всички, вдигнали се за защита на тяхната победа, се вдига и нашият поет. Той зове на помощ и то в е д н а г а. Каква силна вътрешна красота има в думите, че

п р е д и щом не бяхме със тях в борбата,
да бъдем с е г а!

Революцията не е завършила с превземането на Зимния дворец, със заглъхването на залпа на „Аврора“. Делото на руските другари е дело и на българските работници.

Нима ще оставим пред нас буржоата
от глад да „спасяват“ поволжкия брат?
Нам тяхната „милост“ добре е позната —
п о н а ш и я глад.

Сам войник на революцията Д. И. Полянов достига до художествени обобщения, които завладяват с красотата на израза.

Стихотворението „Червеният вихър“ дава международното значение на епохалното събитие.

Червеният вихър земята раздруса
от изток до запад, от север до юг,
и песен победна, де плачеха чу се —
и вредом отекна възторжен отзвук.“

Целият свят е потръпнал пред възходящия марш на революционните победи. И „гладна Испания“, и „спящия Египет“, и „Индия тайна“ и над Мадагаскар се сипят червените искри на световния пожар. Най-важното обаче в това стихотворение е, че

Червеният вихър над Дунава мина,
от изток към запад, от север към юг:
във пурпур да светне и нашта родина
по-буйно задухай, о вихъре, тук!

В стихотворението от тази поредица, озаглавено „Съветска Русия“ за пръв път в нашата поезия се явява образът на Ленин. Това са само няколко думи, но те са написани през 1921 година.

От страшний хаос вий творите епопея,
със опита велик и Лениновий ум!

Няма силни, интересни образи в тия стихове, те не блестят с никакви поетични достижения, но правдата за „опита и ума на Ленин“ има своя красота поради това че е изречена то г а в а, че е казана сред грака на ругатните и хулите.

През 1922 г. Д. И. Полянов публикува стихотворението си „Съветския воин“, в първия куплет на което звучи и образно, и ритмично оптимистичната тема, преминала по-късно в редица творби на наши революционни поети, творби, посветени на Октомври.

Море от ратници червени,
гора от светли щикове —
те бързат бодри, вдъхновени,
там дето ги дълга зове.

По случай четвъртата годишнина от създаването на Червената армия — 23. II. 1922 г. — отзивчивият поет пише стихотворение, посветено на нея. То е схематично, без полет на чувството. Но заслужава да се отбележи призивът, отправен в това стихотворение към „боркинята дързновена“, да бъде закрилница и н а м. Острото интернационално чувство е подсказало на поета още тогава правилно отношение към армията на руските работници и селяни.

Към стихотворенията, посветени на Октомврийската революция, може да се причисли и памфлетът, написан срещу белогвардейския генерал Врангел и неговата банда, пристигнали тайно в София. Цялата творба е издържана в гневен, сатиричен тон. На места поетът се е домогнал до много интересни езикови хрумвания от рода на „Махни се, Врангеле на злото!“. В самия финал на стихотворението памфлетният тон изведнъж се променя и то завършва с възторжен призив:

Москва червена да живее,
да здравствува и крепне в нея
съветский дух непобедим!

Пак по друг повод, първи май 1922 година, е написано стихотворението „Съветска пролет“, което също така завършва с прослава на делото на Октомври:

Днес пролетта съветската вещае
на старий свят разгрома и смъртта!

През 1927 година Д. И. Полянов пише стихотворение, озаглавено „Ленин“. Изминали са се три години от смъртта на великия стратег на Октомврийската революция. У нас дори и името на Ленин трудно се провира през игленото ухо на цензурата. Но Д. И. Полянов смело написва и публикува цяло стихотворение:

Легенди лъчезарни веч създават
народните дълбоки низини
да багрят с пурпурната твоя слава
щастливите грядущи дни . . .

Поклон на гения и пред героя!
Но знаем: сам не се създаде той —
в народа той мощта береше своя,
във пролетарский трудов слой.

В народа — изворът неизчерпаем
на всяка жива мощ и красота!
Затуй с героя ние величаем
народа — нашия общ баща. . .

Не три години — векове ще минат
от род във род прославен ще живей
в едно с народа — исполинът, —
тоз пръв герой и чародей!

Както читателят сам вижда, стихотворението не може да се нареди между най-хубавите творби на стария поет, но веднага се хвърля на очи поетично изразената мисъл за общия баща на всички дейци на революцията. Подтекстът на тази творба, с голяма историческа стойност, и днес звучи много актуално. Тук му е мястото да подчертая, че стсейки близо до партията, нейният най-стар поет рядко се отзовава на погрешни позиции и дори понякога не споделя някои левосектантски гледища на тогавашното партийно ръководство. По отношение на Октомврийската революция и нейното значение за българската работническа класа и нашето селячество Д. И. Полянов дава верния тон, който се подема от младите поети, тръгнали под знамето на Октомври, за чието израстване има дан и Д. И. Полянов.

Пръв между тях е вдъхновеният глашатай на Октомврийската революция Христо Смирненски. Не случайно най-хубави измежду неговите революционни песни са стихотворенията, които се обединяват от темата на Октомври. В нашата поезия няма друг поет, който да е написал толкова много стихотворения за Октомврийската революция и за първата държава на работниците и селяните. Но тук не е важен б р о я т. Важното е, че в нашата поезия няма друг поет, който да е написал т о л к о в а х у б а в и стихотворения, вдъхновени от подвига на руските революционери. А една малка справка може да ни покаже и да събуди нашата гордост, че в 20-те години малко са поетите от всички националности и раси, чиито лири така вдъхновено са отекнали на изстрела на „Аврора“.

Христо Смирненски написа също така хубави стихотворения и за германските комунисти. Но победният патос на Октомврийския триумф зазвуча в широки ритмични тонове, заискря във величави образи в неговите стихове:

Ах, летете вий сред сеч и дъжд от огнени картечи,
вий — развихрени предтечи на безоблачните дни!
С буря, мълния и грохот възвестете гордий поход
на възбунените роби, на червените вълни!

И когато сетний камък на обгърнатия в пламък
и разплуха древен замък се отрони в пепелта,
вий слезнете от конете и земята целунете —
възцарете вечна обич, вечна правда на света!

Докато Д. И. Полянов поради характера на своето творчество и в стиховете си за Октомври употребява образи от митологията, с остарели дори за тогавашното развитие на поезията ни изразни средства, Христо Смирненски заговарва ясно, възходът на революционното движение у нас по времето, когато той твори, му дава възможност да нарича нещата с истинските им имена, да не си служи със завоалирани символи и иносказателни образи.

Москва, Москва!
Ти ярко пак пламтиш, ти пак туптиш!
Ти пак си огнено сърце

и с ясна пурпурна усмивка бдиш
над братски стиснати ръце.
Че блясъкът на твоята зора
раздра световната тъма,

че ти като възторжена сестра
събра на цялата земя
и радостта и буйната печал! . . .
Москва, Москва! —
сърце от разтопен метал!

Въпреки че понякога в неговите куплети се срещат отделни изрази, заети из реквизита на символистичната поезия, общата насоченост на неговия поетичен глас е реалистична, революционно-активна, агитационно-мобилизираща, публицистична и същевременно високохудожествена, емоционална.

Христо Смирненски пее за революцията със съзнанието, че сам е неин войник, че воюва за нейното дело с огъня на своето перо. Поредицата от негови стихотворения, посветени на Октомври и на държавата, която се роди под грохота на октомврийската буря, разкриват най-различни страни от неговия талант. По подобие на Д. И. Полянов и Смирненски свързва дейците на Октомврийската революция с революционерите от минали епохи. Но Смирненски е несравнено по-емоционален, той не изброява в хроникална поредица, а оживява в едно революционерите, победили чрез делото на руските работници.

„Северният Спартак“ е стихотворение, изградено изцяло върху образа на гладиатора-роб от кървавите римски арени. Но още самото заглавие сочи, че това е нов, северен Спартак, Спартак, който не бива победен, а побеждава.

Същото може да се каже и за стихотворението „Руския Прометей“, като се добави, че това стихотворение вече печели от по-голямата връзка между миналото и настоящето, от насищането му със свършено съвременни елементи.

Аз много огън хвърлих по земята!
Разкъсах хиляди слънца
и с размаха на дързост непозната
запалих робските сърца
със урагани от искри. . .
Като грамаден фар на свободата,
изправен пред великий вход
на новия живот, душата ми гори —
душата на един велик народ!
С виелици от огнени звезди
поръсих земните гърди,
със гръм раздрах аз черните завеси
сред храма на вековните заблуди
и мълния далеч, далеч разнесе
божествен пламък за милиони люде.
Москва пламти, Берлин боботи,
Париж облян е в странен блясък,
под Лондон глух подземен трясък
отронва тежките си ноти,
от Ню Йорк чак до Атлантика
надлъж над земната снага
прострях рубинена дъга;
вълни от пламъци тя блика
и водопади от искри се сипят
над Индия и над Египет. . .
Гори, гори земята,
навред аз хвърлих огъня на свободата!

Третата годишнина от Октомврийската победа Смирненски поздравява с голямото си стихотворение „Три години“, главната тема на което е, че макар и все още с а м а, едничка в „бурята среднощна“ младата държава на Ленин устоява и пали дързост и вяра в сърцата на всички, които пъшкат под гнета на капитализма.

Винаги извънредно много ми е харесвало, увличала ме е странната красота на образите в стихотворението „Северно сияние“. Своеобразният талант на пролетарския поет тук достига до една от връхните си точки. Темата на победилия и сражаващ се за нови победи Октомври възвисява стиха му до висотите на такава поетична правда, която стои самотна в своята красота.

От сибирските мрачни хижи,
от каменния Петроград,
презрели делничните грижи,
червените тълпи се нижат
сплотени твърдо брат до брат.

А тъй жестока е борбата!
Отде не плъзна хищен враг?
И кой престъпник на земята
не тръгна с кървав нож в ръката
да сее ужаси и мрак?

Налетя с кървави пълчища
настръхналият Капитал,
обърна в дим и пепелища,
на Сибир мирните селища,
вериги нови изковал.

Но гръмна мълния метежна
над синовете на нощта
и в своята участ неизбежна
стопах се кат преспа снежна
недоброими пълчища.

Безумец е, кой хвърля шеп
пръст — с пръст слънцето да затъмни,
и кой надежда храни слепа
да спре стихията свирепа
на океанските вълни.

Силният образ на Смирненски за шепата пръст, хвърлена срещу слънцето, се развива като тема на симфония в стегнатия стих на финалната част от „Северното сияние“.

Да бъде крепка, братя,
десницата ви свята!
Вий първи в тъмнината
запалихте звезда.
Лъчът ѝ ще учуди,
зовът ѝ ще подбуди
задрямалите люде
към хляб и свобода.

И вихър от крилати
души ще да разклати
престъпните палати
на земната беда.

Да бъде крепка, братя,
десницата ви свята!
Вий първи в тъмнината
запалихте звездата.

Както Д. И. Полянов, така и Смирненски, така и свързаните с партията поети, които ще дойдат след тях, всякога изтъкват в стиховете си, посветени на Октомври, че руските революционери са първите, които са победили капиталистическия гнет, и вярват в тяхното първенство, в красотата на себеотрицанието и саможертвата им.

И блика на света туй северно сияние,
огряло огнен път през кървавата вечер,
и робските деца възрастват в великани,
в смирените сърца разбуждат се закани,
и тътне все напред рубинения глетчер.
А неговия зов лети кат светъл химн,
а неговия химн гърми: „Ще победим!“

Последният куплет на „Северното сияние“ няма равен на себе си по оптимизма, по вярата в победата, вложена в него. Само примерът на една постигната, осъществена победа може да даде увереност, с която гърми гласът на Смирненски.

Цикълът от стихове на рано и трагично загиналия наш поет се завършва от стихотворението „Съветска Русия“, което събира в себе си най-хубавото, казано от нашата поезия за победилата революция. Тук образите са силни и същевременно прости и ясни, внушителността на финалния образ има сходен на себе си само в чудесното кратко стихотворение „Семнадцатый год“ на руския поет Леонид Мартинов, написано през 1921 година. Не мога да удържа на изкушението да не сравня двете стихотворения:

Нощта беше пълна с хиени
и болка душа ти смрачи,
а чакаха в теб устремени
разискрени жълти очи.

Но ти беше с броня желязна,
но камък бе твойто сърце,
и мина над черната бездна,
непуснала в немощ ръце.

И стихват днес бури метежни,
и милват те първи лъчи —
земя на душите безбрежни,
на гордите сини очи!

Между домами старыми,
Между заборами бурыми,
Меж скрипучими тротуарами
Бронемашина движется.
Душки трепещут за шторами, —
Пушки стоят на платформе,

Смотрит упорными взорами
Славный шофер — Революция.
Руки у ней в бензине,
Пальцы у ней в керосине,
А глаза у ней синие-синие,
Синие, как у России.

Докато Д. И. Полянов и Христо Смирненски посветиха на Октомврийската революция по десетки стихотворения, загиналият на своя революционен пост млад поет Христо Ясенов можа да напише за своята най-хубава любов — революцията — само едно стихотворение — „Петроград“. В тази великолепно творба ние срещаме образа на червените

ескадрони на Смирненски, но като цяло тя е най-доброто гражданско стихотворение на поета, който не можа да развие таланта си в тази насока.

Нападат варвари. . . и ето — страшен гръм! —
звучи победен марш по твоите площади;
желязна крепост е тук всеки камен дом
и всяка улица море от барикади.

И твоите деца, о беден Петроград,
умират и мълвят молитва славословна —
и всеки паднал син е наш загубен брат,
и всеки гроб — символ на правдата световна.

Бъди, о Петроград, над всяка суета —
неуязвим и чужд за мрачните прокоби —
да се разбива в теб позора на света
през тоя тъмен век на хищници и роби!

„Петроград“ стои самотно в творчеството на Ясенов, но то ни облъхва с такава революционна сила, че естетическото му въздействие е равно на много хубави стихотворения.

А много хубави стихотворения за Октомврийската революция написа и поетът Николай Хрелков. Неговите творби са създавани в продължение на десетки години, но всички са обединени както по изразни средства, така и по безграничното преклонение пред делото на революцията. Хрелков е своеобразен поет, чужд на външната декларация, пречупващ нещата през призмата на една чувствителна, бих казал сентиментална душа, но същевременно борческа и непреклонна. Неговите седем стихотворения, родени от любовта му към Октомври, са в редицата на най-хубавото, което той е създал. Творчеството на Хрелков не е чуждо на някои изразни средства, взети от символизма. Но при него случаят е съвършено различен, отколкото да кажем при Смирненски. Известна връзка с изразните средства на символизма при Хрелков се получава от това, че той не иска да казва нещата направо. В неравния ритмичен строеж на стихотворенията му, реалистични по направление, се долавя задъханият говор на бореца от големия град, белязан с трагичността на жертвата.

Какво е това т а м, за което се говори в стихотворението „Една звезда“? Това т а м е страната, в която победи Октомври. Нуждата да се промъкват думите през решетката на цензурата, развилняла се след септемврийските събития, е наложила вероятно тази иносказателност.

Една звезда! Една звезда!
И мрак и смърт и свобода!
Летя напред, летя и знам:
че там — сънуваното Там —
стои, стаило си дъхът,
за да погълне мойта смърт. . .
Каква е то? Сърце, какво?
Не питам: плащам със живот!
С живот платеното е блян,
но — от живот и смърт излян,
И аз съм весел, аз съм горд —
летя през тъмния простор. . .
Летя напред, летя и знам:
там чака — пурпурното Там!

Н. Хрелков не можа поради тежката си болест да осъществи мечтата си — да види страната на Октомврийската революция. Но в стихотворението си „Негорелое“, една от най-хубавите негови творби, той „видя“ жадуваната земя, роден край на всички комунисти.

В начало не разбрах, че сме пристигнали:
над Негорелое гореше кървав флаг, —
четвърта нощ на път, не бяхме мигнали,
и аз съзирах всичко през мъгла.

Зад нас лежеха в мрака вековете,
пред нас — разгаряше в пожар зора. . .
Да, ний бяхме в страната на Съветите
във нашия прекрасен, роден край!

Със смърт един в Тиргартен се разминал,
двамина лели кърви в Индустан,
една другарка — снета от бесилката —
и аз — дете на страшния Балкан.

Завзирах се в лицата на другарите —
и виждах всеки как трепти, расте:
вън зад стъклата вече ден зазаряше,
разкри простор сънуваната степ.

Запахме дружно бойния химн на робите —
на пет езици нашия огнен химн,
из царството на нощ и смърт и злоба
пристигнаха деня да поздравим.

За 16-та годишнина на Октомврийската революция Н. Хрелков пише стихотворение, озаглавено „Шестнайсетият празник на победата“.

Пряко свързани с темата на Октомври са и двете негови стихотворения „Октомври“ и „Октомври — тридесет и втория“. В първото поетът споменава името на Ленин, дава картината на международното отражение на Октомврийската победа. Второто е празнично стихотворение, което няма нищо общо с повърхностните, бледи празнични стихотворения. Голямата тема е дала сила на поета да напише голямо стихотворение, макар и най-пряко свързано с конкретен празничен повод.

Когато вее тридесет и втория,
то значи че сме някъде далеч. . .
История на битките, История!
История на кървавата сеч!

В пръстта заспиват хвърлени зърната —
в сияние есенно спят бразди.
Лети, лети напред през времената —
История на сринати бедни!

Когато вее тридесет и втория,
то значи че сме някъде напред. . .
И все напред, и все напред, История.
политнала със слънчев самолет!

Там, дето ясно в приказка ти пеят
заводи и сеитбени звена —
и роден лес, и роден край люлеят
високи октомврийски знамена.

Когато вее тридесет и втория,
то значи че е вече наш светът. . .
То значи, че си наша ти, История —
и чист свещено-кървавия път.

Последното стихотворение на Николай Хрелков, свързано с темата на Октомври, се нарича „Червена летопис“. То е ново за нашата поезия, защото в него поетът събира чувствата и мислите си около образа на Димитров, осъществителя на Лениновите идеи у нас.

На Октомври посвети няколко стихотворения и Крум Кюлявков. Характерното за тия негови стихове е, че поетът, който живее дълги години в Съветския съюз, ни предава вълненията си, пречупени през призмата на съветската действителност.

Особено интересно в това отношение е стихотворението „Пионери“. На великия организатор на Октомврийската революция Крум Кюлявков посвещава стихотворението си „Ленин“.

Темата на Октомври звучи и в няколко стихотворения на Христо Радевски. Това са стихотворения, писани през 30-те години, затова главна тема на техния патос е социалистическото строителство, петилетките, победилата в живота революция.

В една шеста
 част от земята,
от Балтийско море
 до Китай
и от Черно море
 до поляра —
болшевишката
 мисъл сияй.
Тя в полярните
 нощи светка,
тя на юг
 вей ведрина,
със слънцата
 на две петилетки
тя разлива
 порой светлина.
Тя поти се
 в посевите селски,
тя в кръвта
 на заводите ври,
тя лети
 по турксибските релси,
в днепростройската
 сила искри.

Стихотворението „Партиец“ е възхвала на комсомолската радост, на силата, на увереността в победата, които не могат да бъдат спряни нито от ареста, нито от камшика.

„1940 година“ — стихотворение, писано в тежките дни на фашисткия ад, обръща внимание с оптимизма, който напомня оптимизма на всички други стихотворения, писани за делото на Октомври.

И в името на нашите деди,
на нашите цъфтящи поколения,
като един ще дигнеме гърди,
когато трепне знамето на Ленин.

В стиховете на Христо Радевски ехото на Октомврийската революция прозвуча в нашата поезия по-особено, чрез тях в нея се чувства вече новото, родило се чрез усилията на Владимир Маяковски, Михаил Светлов, Михаил Голодни, Александър Жаров и др.

Вдъхновени от октомврийското разведряване над Русия и Септемврийското въстание през 1923 година, макар и непряко посветени на рево-

люцията, са редица стихотворения на Никола Фурнанджиев, Асен Разцветников и др.

През 30-те години и последвалото ги десетилетие написаха стихове за Октомври и за победата на социалистическия строй Людмил Стоянов, Младен Исаев, Ламар, Ангел Тодоров, Веселин Андреев, Крум Пенев, Камен Зидаров, Пантелей Матеев, Никола Ланков и др. „Поема за винтовката“ на Младен Исаев дава чрез образа на винтовката, участвувала в революцията, героичния летопис на великия прелом в историята на човечеството.

Четвърта година — война и война.
На бунт се надигаше мойта страна.
Пред Смолни говореше бледен оратор,
как пратили нейде в Сибир императора. . .

О к т о м в р и
хиляда деветстотин и седемнайсета.
В ръцете на кронщадски моряк и стрелец
аз стрелях от бойния борд на А в р о р а.
А после и в Зимния царски дворец
аз влязох с бунтовните хора. . .

Над Петроград вееше снежния вихър,
ала заговореше Л е н и н — и ставаше тихо!

Ламар обогати нашата поезия, като свързва темата на Октомври с преживяванията на обикновените хора от народа, захвърлени по бойните полета на Първата империалистическа война.

Народите, изправени в ботуши,
димяха с влагата на есента
и в небесата ниски и опушени
ни слънцето огрява, ни звезда.

Но изтока разпръскваше сияние, —
над Ладога огре звезда червена;
работниците слушаха с желание
в нощта премъдрите слова на Ленина.

Ламар изгражда тия свои стихотворения върху богатия жизнен материал на спомените. Въпреки че те са писани много години след събитията, които ги раждат за живот, силата на емоционалното въздействие не е намалена благодарение на ярката образност и своеобразния подход към темата.

Много стихотворения за Октомври, повече от десетина, написа Крум Пенев. Въпреки че на места той се повтаря и изпада в образно еднообразие, най-хубавите негови стихотворения завладяват с непосредствеността на лиричното чувство. Крум Пенев не се страхува да заговори направо за превзimanето на Зимния дворец, за Октомврийския парад в Москва и т. н. На тези теми, претворени до него в много стихове и разкази, той гледа през свой ъгъл на зрение и успява да им придаде право на самостоятелно звучене. Разбира се, псетът щеше да спечели, ако не изпадаше на места в досадно повторение, ако критично отношение към собственото му поетично дело премахнеше остарелите шаблонни изразни средства.

След Девети септември 1944 година темата на Октомври намери място и в гражданската поезия на Людмил Стоянов. Неговото стихотворение „Ленин“, едно от най-хубавите в нашата поезия, вдъхновено от идеите

на организатора и вожда на революцията, също като творбите на Ламар е изградено върху материала на спомените. Но Людмил Стоянов успява в една неразтегната лирична форма да дойде до широки обобщения:

Помня. Смазани, безлични и окаяни,
цялото войнишко братство, до един,
правдата подиряхме по ленински — и при Владая,
в първия жесток двубой, врагът ни победи.

Но аз знаех, че са преброени
дните му през кръв, пожари, съсипни,
и в сърцето ни едничко име: Ленин
бе надеждата на бъдните ни дни.

В стихотворението си „Освободеният труд“ той гледа на революцията през отношението към труда — робски дълги векове, свободен сега:

О, колко мъдро е, че има революции,
че плугът преорава изтощени земни целини;
не с биволска кола, не с тягостно скрибуцане —
светът лети напред и всекичасно се мени.

Какво, какво ли би било, наистина
ако не беше проехтял Октомври над света,
ако народната вълна не бе очистила
корони, титли, на жестоки предразсъдъци сметта?

Този подход към октомврийската тема обогатява регистъра на нашата гражданска поезия.

На Октомври Елисавета Багряна посвети стихотворенията си: „Светла годишнина“, „При Ленин в Поронин“ и „Пет звезди“. Николай Марангозов написа няколко оригинални стихотворения, съумя да вплете в епично-широката канава на поемата си „От Ялово до Воронеж“ отражението на октомврийските победи в душите на обикновените трудови хора.

Мария Грубешлиева разнообрази голямата тема със стихотворенията си като „Мавзолеят на Ленин“, „Най-чудната поема“, „Москва“, „Октомври“; повечето от които са написани върху фона на личните непосредствени впечатления от страната на социализма.

Ангел Тодоров създаде също творби, посветени на Ленин. Той е автор на картини из живота на Ленин, цикъл от пет стихотворения, които чрез отделни моменти из биографията оживяват пред читателя образа на великия стратег на революцията.

Веселин Андреев чрез поемата си „На Владимир Илич Ленин“ свързва темата на нашето героично партизанско движение с темата на неговия вдъхновител и вожд. В неравния начупен стих на тази творба поетът-партизанин вижда Ленин в цялото широко многообразие на неговите осъществени мечти, в подвига на тези, които с оръжие в ръка отстояват бъдещето на неговото дело. Особена цена придобива поемата, когато си припомним от името на кого изрича поетът думата „ни е“, от името на кого се кълне да не остави да бъде повалено Лениновото знаме.

А в Балкана
— суров и заснежен —
ние свеждаме
в почит
глава
и ще слезем в селата под Вежен
да те честваме
с бойни дела.

... А светът се надига.
И с чиста,
с отмъстителна радост следи
на войските ти
твърдия
пристъп
през блокади
пожари
и дим.
И с надежди
народите слушат:
оръдейни салюти. . . .
Москва!
Тия кървави дни ще се свършат
и живеят,
и твори
след това! . .

Аз смятам, че поемата „На Владимир Илич Ленин“ не е правилно оценена, не е посочено истинското ѝ място в творчеството на Веселин Андреев. Може би не напълно оригинална по форма, отличаваща се по интонация от другите негови стихотворения, тя обръща внимание със съдържаната си мъжественост, с отношението на лиричния герой към делото на Октомври и на неговия създател.

„Великата октомврийска революция“ — така е озаглавено голямото стихотворение на Камен Зидаров, в което той възкресява събитията, из които се роди победата на Октомври.

Отражение на Октомврийската революция сред широките слоеве на нашия трудов народ и войнишките маси се вижда в реалистичните картини, които Тодор Харманджиев рисува в поемата си „Поколение“.

Иван Бурин, допреди няколко години един от нашите най-активни граждански поети, създаде интересен образ на Ленин в едноименното си стихотворение. Неговата, написана в тържествен тежък стихотворен размер „Песен за слънцето“ е прослава на Октомври, осъществена чрез творческо вживяване в богатството на народната песен.

Интересни по замисъл и осъществяване са двете стихотворения „Писмо“ и „Доклад“ от Богомил Райнов. Чрез борбите на американските работници и подвига на корейските бойци той ни дава Лениновото величие, Лениновото безсмъртие.

И през всякакви
хитри
полицейски уловки,
и през цялата сган
остървена
като щик за народа,
като бойна призовка
лети
писмото
на Ленин.

Сполучливо написано е голямото стихотворение на Валери Петров „Ленинската мисъл“.

Погледнете: израстват гигантски заводи!
Погледнете: в пустините — лес!
Вижете там: туй е Сталин. Той с Ленина ходи
по зида на Цимлянската ГЕС.

А пък Ленин потърква огромното чело
и усмихнал се, казва тогаз:
— Туй е нашата мисъл, превърната в дело.
Комунизмът се ражда у нас.

И край тях се усмихват монтьори, шахтьори,
победилият пролетариат,
и към него с надежда е вперило зори
всичко честно във нашия свят!

И какво че врагът зловни хули бил писал,
и какво че държал отвратителна реч —
не се стряска великата Ленинска мисъл,
отдалече дошла, Тя отива далеч!

В тази своя творба талантливият поет отново показва, че няма защо да се бои от актуалната тематика. Неговото своеобразно дарование винаги успява да намери такова разрешение на поставената политическа задача, което да бъде и ново, и силно.

Блага Димитрова рисува образа на Ленин в своята книга за Димитров — „Стихове за вожда“. Както трябва да се предполага, Ленин е даден в действено отношение с Димитров.

Зазвучала в цялата наша поезия, октомврийската тема е подета и от нашите най-млади поети. Павел Матев, Димитър Методиев, Лиляна Стефанова, Славчо Чернишев, Найдено Вълчев, Орлин Орлинов и много други посветиха стихове на Октомври. Характерното за техните произведения е, че темата се реализира, като се пречупва лирично през призмата на обикновените им скърби и радости.

★

Всичко, което казахме дотук, може да ни доведе до следните изводи.

Темата на Октомври не е външна за нашата поезия. Тази тема не е продиктувана от конюнктурни причини. От първите стихотворения на Д. И. Полянов, посветени на Октомври, до наши дни, тя става предмет на творчество, благодарение на непреодолим вътрешен потик.

Българската поезия може да се гордее, че след съветската поезия още от първите години след извършването на революцията, създаде редица творби, посветени на Октомври, които се нареждат сред най-хубавото, постигнато от нея, и по значение прекрачват границите на нашата страна. Тук на първо място трябва да се изтъкнат стихотворенията на Христо Смирненски.

Чрез октомврийската тема нашата поезия стигна до идейни и емоционални достижения, които я обогатиха в цялост, разкриха широки пътища за здравето ѝ свързване с живота на народа, с неговия труд и неговите възжелания.

Новаторска в аспекта на цялата наша поезия, октомврийската тема обогати нейните изразни средства, разшири нейния творчески периметър, издигна я на по-високо идейно и художествено равнище, реши веднъж за винаги въпросът за първенството на гражданските мотиви.